

Journal iranian political sociology

Vol. 5, No.1, Spring2021

<https://dx.doi.org/10.30510/psi.2022.309221.2425>

Investigating the inherent status of cryptocurrencies in the Iranian legal system

abstract:

The emergence of cryptocurrencies and the expansion of related exchanges can be considered one of the most prominent manifestations of the development of intangible assets in the financial and commercial exchanges of individuals. Human life has always been influenced by the two tendencies of trying to overcome the existing limitations and determining the framework and systematicity towards the achievements of this effort in order to avoid disorder and disruption of relations. The emergence of this phenomenon can also be considered as one of the products of this effort. Cryptocurrencies are now at the peak of the evolution of human endeavors to overcome the limitations of trade from barter and pure trade to the use of financial intermediaries that in the past and Today, money is the most obvious example of this, however, before entering the works and identifying the pillars, the contracts containing these currencies, the inherent status and identifying these currencies as money or goods, it is of particular importance that this article seeks to answer To it.

Keywords: blockchain, cryptocurrency, money, price, price

<https://dx.doi.org/10.30510/psi.2022.309221.2425>

بررسی وضعیت ذاتی ارزشهای رمزپایه در نظام حقوقی ایران

حسن رضوانی دهاقانی^۱

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۹/۲۱

دکتر علیرضا مسعودی^۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۲/۴

دکتر فهیمه ملک زاده^۳

دکتر اسماعیل شاهسوندی^۴

چکیده:

ظهور ارزشهای رمزپایه و گسترش مبادلات مرتبط با آنها را می‌توان یکی از برجسته‌ترین نمودهای توسعه اموال غیر ملموس در مبادلات مالی و تجاری اشخاص دانست. حیات بشر همواره تحت تاثیر دو گرایش تلاش برای رفع محدودیت‌های موجود و تعیین چارچوب و نظام‌مندی نسبت به دستاوردهای حاصل از این تلاش در جهت اجتناب از بی‌نظمی و از هم‌گسیختگی مناسبات بوده است. ظهور این پدیده را نیز می‌توان به عنوان یکی از محصولات همین تلاش دانست. ارزشهای رمزپایه در حال حاضر قله مسیر تحول تلاش‌های بشر برای فائق آمدن بر محدودیت‌های مبادلات تجاری از معاملات پایاپای و تهاتری به سوی استفاده از واسطه‌های مالی محسوب می‌شود که در گذشته و امروز، پول بارزترین مصداق آن می‌باشد، با این وصف، پیش از ورود به آثار و شناسایی ارکان، قراردادهای حاوی این ارزشها، وضعیت ذاتی و شناسایی این ارزشها تحت عنوان پول یا کالا، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است که این مقاله در صدد پاسخ به آن می‌باشد.

کلمات کلیدی: بلاکچین، ارز رمزنگار، پول، ثمن، مثن

^۱ دانشجوی دکتری حقوق خصوصی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران شمال، تهران، ایران.

^۲ استادیار گروه حقوق خصوصی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران شمال، تهران، ایران. (نویسنده مسئول)

^۳ استادیار گروه حقوق بین‌الملل، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران شمال، تهران، ایران.

^۴ استادیار گروه حقوق خصوصی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران شمال، تهران، ایران.

در طول تاریخ، کالاها معمولاً به عنوان پول مورد استفاده قرار می‌گرفتند و مبادله‌ی کالا به کالا اصلی‌ترین شکل پرداخت در ازای انجام معاملات روزمره افراد محسوب می‌شده است. در حال حاضر اما تقریباً پول مورد استفاده در تمامی کشورهای دنیا اصطلاحاً پول بی‌پشتوانه است که دارای ارزش ذاتی نبوده و کنترل ارزش آن در اختیار حکومت است. در بیشتر کشورهای دنیا پول در گردش دارای دو بخش پول مسکوک و پول بانکی است که پول بانکی اکثریت مقدار پول در گردش را تشکیل می‌دهد.^۱

از نظر تاریخی روشن است که تا زمان‌های اخیر، فلزات، رایج‌ترین وسیله، به عنوان عنوان پول مورد استفاده قرار می‌گرفتند، دلیل آن دارا بودن بیشترین ویژگی مطلوب پول است. ایام قدیم، آهن و مس به کار برده می‌شدند اما با پیشرفت امور مربوط به معدن داری و ذوب فلزات و همچنین کشف طلا و نقره، این فلزات ارزش خود را تا حد زیادی از دست دادند و طلا و نقره نسبت به فلزات قبلی برتر شمرده شدند و به عنوان پول، مورد استفاده قرار گرفتند. (سرلک، ۱۳۸۰، ص ۲۸)

تاریخ‌نویسان شهیر یونان باستان، گزنفون^۲ و هرودوت^۳ می‌نویسند: لیدی‌ها اولین ملتی بودند که در قرن هفتم قبل از میلاد سکه زدند و از مسکوک طلا و نقره برای مبادلات استفاده کردند. کورش، لیدی را فتح کرد و بالطبع به نظام پول پایه‌طلای لیدی پایان داد؛ اما طلا دیگر به عنوان وسیله مبادله در خاورمیانه پذیرفته شده بود. کوروش از تجربه لیدی برای ضرب سکه استفاده نکرد اما داریوش برای اولین بار در ایران باستان اقدام به ضرب سکه‌های طلا و نقره نمود. سکه‌ی طلا «دری» و سکه نقره «شکل» نامیده می‌شد. طلا و نقره نقش پولی خود را در اقتصاد داخلی و اقتصاد بین‌المللی توأمان ایفا

^۱ - براساس قانون پولی و بانکی کشور، امتیاز انتشار پول رایج کشور در انحصار دولت است و این امتیاز، با رعایت مقررات این قانون، منحصراً به بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران واگذار شده است. تا قبل از سال ۱۳۳۸ ه.ش. بانک ملی ایران وظایف بانک مرکزی مانند حق انحصاری انتشار اسکناس و تنظیم جریان پول کشور را به عهده داشت. در سال ۱۳۳۸ ه.ش. پس از تصویب قانون پولی و بانکی کشور و همزمان با تأسیس بانک مرکزی در هجدهم مرداد ۱۳۳۹ ه.ش. این مهم به بانک مرکزی محول گردید. در سال ۱۳۴۲ ه.ش. ضرابخانه دولتی نیز از وزارت دارایی وقت منفک و به بانک مرکزی واگذار و وظیفه انتشار مسکوک طلا و رایج نیز به وظایف اداره نشر افزوده شد. سازمان تولید اسکناس و مسکوک بانک مرکزی وظیفه‌ی چاپ اسکناس‌های رایج، ایران چک، انواع اوراق بهادار (مانند اوراق مشارکت، گذرنامه، روادید، شناسنامه و...) همچنین ضرب سکه‌های رایج، یادبود و گرانها را به عهده دارد. سازمان تولید اسکناس و مسکوک پس از دریافت سفارش از اداره نشر اسکناس و خزانه، به برآورد و سفارش کاغذ برای چاپ اسکناس و مُطَلَس برای ضرب سکه‌های رایج به میزان مورد نیاز اقدام می‌کند. فرایند ضرب سکه‌های گرانها و تهیه مُطَلَس آن به طور کامل در ضرابخانه این سازمان انجام می‌شود. مطلس سکه رایج تا سال ۱۳۸۹ ه.ش. از خارج کشور وارد می‌گردید اما با همت سازمان تولید اسکناس و مسکوک این مهم به صنایع مس شهید باهنر کرمان واگذار شد. مرحله ساخت پولک یا مطلس در کرمان انجام می‌شود و این مطلس‌ها در ضرابخانه به صورت سکه درمی‌آیند. در حال حاضر در کشورهای توسعه یافته ۵۰ درصد معاملات با پول نقد است و ۵۰ درصد دیگر به صورت الکترونیک انجام می‌شود و ضرابخانه‌ها با همان وضعیت قبلی مشغول کارند. ضرابخانه بانک مرکزی به لحاظ کیفیت تولید و کوچکترین سکه ضرب شده در منطقه، اول است.

<https://www.cbi.ir/page/15718.aspx> visited at: 12/06/2020

^۲ - Xenophon

^۳ - Herodotus

نمودند. به اختصار نقش پول داخلی این دو فلز تا سال ۱۹۳۳ میلادی تداوم یافت و در ادامه به عمر پول بین‌المللی طلا نیز رسماً در سال ۱۹۷۱ میلادی خاتمه داده شد. (تفقدی اسراری، ۱۳۹۲، ص ۱۲۱) نظام مبادلات به تدریج متحول شد و استفاده از پول کاغذی از اواسط قرن هفدهم میلادی در اروپا متداول شد بانک «پالمستروخ»، اولین بانک ناشر اسکناس در جهان بود، یعنی اولین موسسه‌ای که قادر بود بدون الزام اولیه به جمع‌آوری سپرده و توزیع نقود بپردازد.^۱ برای تسهیل امر تجارت به تدریج در کنار اسکناس، چک متداول گردید و در کشورهای پیشرفته، خانوارها از انواع کارت‌های اعتباری استفاده کردند. کارت‌هایی که البته وسیله‌ای الکترونیکی برای تسهیل انجام امور بانکی تلقی می‌شوند. تا اینکه امروزه و به تدریج صحبت از پول‌های الکترونیکی به میان آمده، موضوعی که تحولی نو در دنیای اقتصاد تلقی می‌شود.

ایده‌ی پول‌های دیجیتال به تحقیقات دیویدچام^۲ و استفان برنندز^۳ در سال ۱۹۸۳ میلادی باز می‌گردد. افرادی چون آدام‌بک^۴ تأییدیه کار در شبکه و سازوکاری برای کنترل هرزنامه‌ها را توسعه دادند تا آنکه ویدای^۵ پروتکل پول رمزگذاری شده را پیشنهاد نمود. ویدای که یک متخصص حوزه فناوری اطلاعات است، مفهوم پول مجازی را، به معنای پول رمزگذاری شده، اولین بار در سال ۱۹۹۸ میلادی، در تارنمای شخصی خود به عنوان یک ایده طرح نمود. مقصود او از این پیشنهاد، تسهیل امور مالی و ایجاد پولی بدون حضور واسطه‌ها بود. در واقع این ایده به دنبال فعال کردن پولی خودگردان بود که در میان کاربران با گستره‌ای جهان شمول و البته مجازی کاربرد داشته باشد و از سوی دیگر، نهادهای حاکمیتی و از جمله بانک مرکزی در کنترل آن دخالتی نداشته باشند. در طول سال‌های مختلف این

^۱ - مبدع اسکناس پالمستروخ (Palmstruch) بانکدار سوئدی بنیانگذار بانک سوئد است. او در اواسط قرن هفدهم و در سال ۱۶۵۶ میلادی برای اولین بار نوعی اسکناس منتشر کرد که آن را به جای قبوض سپرده به جریان انداخت. او در واقع نخستین بانکدار بود که بیش از میزان موجودی سکه‌های مشتریان بانک، رسید سپرده مسکوک صادر کرد و به عبارت دیگر اوراق اعتباری منتشر ساخت.

visited at: 12/06/2021 <http://www.poolvbank.blogfa.com/1391/09>

^۲ - دیوید چام (متولد ۱۹۵۵ میلادی) دانشمند آمریکایی فعال در زمینه علوم رایانه و رمزنگاری است. وی به عنوان یکی از پیشگامان فناوری‌های رمزنگاری و حفظ حریم خصوصی و مخترع پول دیجیتال شناخته می‌شود. پایان‌نامه وی در سال ۱۹۸۲ میلادی، اولین طرح و پیشنهاد برای ارائه پروتکل بلاک‌چین شناخته می‌شود.

https://fa.wikipedia.org/wiki/%D8%AF%DB%8C%D9%88%DB%8C%D8%AF_%DA%86%D8%A7%D9%85
visited at: 12/06/2021

^۳ - دکتر استفان برنندز پروتکل‌های اصلی رمزنگاری فناوری U-Prove شرکت مایکروسافت را طراحی کرده است.

https://fa.wikipedia.org/wiki/%D8%A7%D8%B3%D8%AA%D9%81%D8%A7%D9%86_%D8%A8%D8%B1%D9%86%D8%AF%D8%B2 visited at: 12/06/2021

^۴ - آدام بک (Adam Back) یک متخصص رمزنگاری است و یکی از بنیانگذاران ارز دیجیتال خانواده بیت‌کوین است که در سال ۱۹۹۷ میلادی، هَش‌کَش (Hashcash) را توسعه می‌دهد.

او به یک منبع اصلی برای توسعه بیت‌کوین تبدیل شده بود و در سال ۲۰۱۴ میلادی، به همکاری شرکت فناوری بلاک استریم (Stream Block) پرداخته است. آدام بک یکی از هشت مرجعی بود که ساتوشی ناکاموتو در نسخه اصلی وایت پیپر بیت‌کوین نام او را آورد.

<https://ramzarz.news/who-is-adam-back/> visited at: 12/06/2021

^۵ - Wei Dai

ایده در قالب‌های مختلف، عموماً توسط متخصصین حوزه فناوری اطلاعات مانند هال فینی^۱، پیگیری شد، تا اینکه در سال ۲۰۰۹ میلادی، بیت‌کوین به عنوان اولین واحد پول مجازی و نمونه‌ی موفق عملیاتی طرح‌های سابق معرفی گردید.^۲ در ساختار پیشنهادی بیت‌کوین، دولت‌ها نمی‌توانستند بیت‌کوین را دست‌کاری و یا بر آن نظارت کنند و بانک‌ها نیز نمی‌توانستند در ارزش آن اثرگذار باشند. هرچند بسیاری بر این باورند که فراگیر شدن بیت‌کوین از علل متعددی ناشی می‌شود که بیشتر معلول بی‌اعتمادی اشخاص نسبت به نهادهای دولتی و ترویج استفاده از تسهیلات مجازی است.

ارزهای رمزپایه مزایایی را به همراه دارند که می‌توانند تبادلات را بیش از سایر نظام‌های پرداخت پیش از خود تسهیل نموده و طیف گسترده‌ای از موانع موجود در مسیر تبادلات مالی و تجاری را پشت سر گذارند. اما همانطور که گفته شد همراستا با تلاش در راستای رفع موانع، حفظ نظم و امنیت نیز ایجاب می‌کند تا هر پدیده‌ای تحت یک نظام حقوقی حاکم قرار گرفته و تا حد امکان سعی شود در عین بهره‌برداری از مزایا، آثار نابهنجار آن نیز کم شود. ارزهای رمزپایه به لحاظ خصوصیتی که دارند می‌توانند تحول عظیمی در نظام مبادلات مالی و تجاری ایجاد کنند، بر بسیاری از محدودیت‌ها فایز آیند و در عین حال نظام موجود را با چالش‌های گسترده‌ای مواجه کنند. این چالش‌ها نه تنها ممکن است در روابط مالی و تجاری اتفاق افتد، بلکه می‌تواند سایر جنبه‌های امنیت زندگی بشری را نیز تحت تاثیر قرار دهد.

^۱ - او یکی از مشارکت کنندگان اولیه بیت‌کوین بود و اولین معامله بیت‌کوین را از خالق بیت‌کوین ساتوشی ناکاموتو دریافت کرد.

https://fa.wikipedia.org/wiki/%D9%87%D8%A7%D9%84_%D9%81%DB%8C%D9%86%DB%8C visited at: 12/06/2021

^۲ - ساتوشی ناکاموتو (Satoshi Nakamoto) نامی است که توسط فرد یا افراد ناشناخته‌ای برگزیده شده است که بیت‌کوین را طراحی کرده‌اند. آنها همچنین اولین پایگاه داده بلاک‌چین را طراحی کردند. آنها تا دسامبر ۲۰۱۰ میلادی در حال توسعه بیت‌کوین بودند. ناکاموتو در گزارش بنیاد P2P (بنیاد همتابه‌همتا: بنیادی برای راهکارهای همتابه‌همتا سازمانی با هدف بررسی تاثیر تفکر و تکنولوژی همتابه‌همتا بر جامعه است. این سازمان هدف خود را بستری برای فعالیت افرادی که در ساخت فرایندهای همتابه‌همتا خصوصاً برای سیستم‌های اقتصادی-اجتماعی و فرهنگی-سیاسی مشارکت دارند عنوان کرده است. ساتوشی ناکاموتو یکی از اولین مقاله‌های خود در مورد بیت‌کوین را بر روی تارنمای این بنیاد منتشر کرده است.) ادعا کرد مردی است که در ژاپن زندگی می‌کند و در تاریخ ۵ آوریل ۱۹۷۵ میلادی متولد شده است. اما گمانه زنی‌ها درباره‌ی هویت واقعی ناکاموتو عمدتاً بر روی تعدادی از کارشناسان رمزنگاری و علوم کامپیوتری غیرژاپنی که در ایالات متحده و اروپا زندگی می‌کنند متمرکز شده است. ساتوشی ناکاماتو نام بنیانگذار و سازنده ناشناس بیت‌کوین است که دامین بیت‌کوین را بالا آورد و بیانیه معروف آن را منتشر کرد اما هویت او هیچوقت روشن نشد. گفته می‌شود که ناکاموتو پس از آن نیز به توسعه نرم‌افزار بیت‌کوین در کنار توسعه‌دهندگان دیگر ادامه داد اما کمی بعد با ارتباط با یکی از توسعه‌دهندگان به نام گوین اندرسون، مدیریت پروژه را به او داده و خود در اواسط سال ۲۰۱۰ میلادی از پروژه ناپدید شد. او در همان زمان کنترل دامنه اینترنتی bitcoin.org را نیز در اختیار جامعه بیت‌کوین قرار داد. انتظار می‌رود که ناکاموتو خود دارای حدود یک میلیون بیت‌کوین باشد. در اکتبر ۲۰۰۸ میلادی، ناکاموتو مقاله‌ای را در سایت metzdowd.com منتشر کرد که بیتکوین را به عنوان یک ارز رمزنگاری شده (رمز ارز) معرفی می‌کرد. بیتکوین یک ارز دیجیتالی مبتنی بر متن نقطه به نقطه است. در ژانویه ۲۰۰۹ میلادی، Nakamoto اولین بیتکوین نرم‌افزاری را که شبکه را راه اندازی کرده بود و اولین واحد رمزنگاری بیت‌کوین را منتشر کرد.

https://fa.wikipedia.org/wiki/%D8%B3%D8%A7%D8%AA%D9%88%D8%B4%DB%8C_%D9%86%D8%A7%DA%A9%D8%A7%D9%85%D9%88%D8%AA%D9%88 visited at: 12/06/2021

در چنین وضعیتی شناخت ماهیت این نهاد نوظهور، قابلیت‌های آن اعم از مزایا و معایب، آثاری که می‌تواند از خود برجای گذارد و دیگر زوایای آن می‌تواند در تنظیم یک نظام حقوقی مناسب یا ارزیابی جایگاه آن در نظام‌های حقوقی موجود جهت تطبیق یا تغییر مؤثر باشد.

۲- شناسایی و تعریف ارزهای رمزنگار

گام نخست در شناخت ارزهای رمزپایه، بررسی معنی و مفهوم آن است. اصطلاحات مختلفی در این رابطه مورد استفاده قرار گرفته است که بعضاً معادل هم در نظر گرفته شده‌اند. به عقیده برخی برای این نهاد از عناوین مختلفی همچون پول اینترنتی، ارز دیجیتال، ارز رمزپایه^۱، پول رمزی، پول رمزنگاری شده، کریپتو و یا پول مجازی استفاده شده که تمامی آنها مفهوم مشابهی دارند و همان ارز رمزپایه هستند. (عباسی، ۱۳۹۷، ص ۱۱) به همین منظور مقدمتاً نیاز است راجع به پول و ارز تعاریفی حاصل گردد تا بتوان ارزهای رمزپایه را در ذیل آن‌ها تعریف نمود.

۲-۱- پول

در جوامع ابتدایی به جای استفاده از پول در معاملات، داد و ستد به صورت پایاپای انجام می‌گرفت. در تکامل پول کالایی، پول فلزی یا پول کالایی فلزی، به ویژه طلا و نقره، رایج و جایگزین پول کالایی شد. در دوره‌ی طولانی رواج پول کالایی فلزی، دو نظام پولی وجود داشته است؛ ابتدا نظام پولی دو فلزی (طلا و نقره) و سپس نظام پولی یک فلزی (طلا یا نقره). از آغاز پیدایش پول کالایی تا پایان دوره‌ی نظام پولی یک فلزی، پول کالایی تمام عیار (پولی که ارزش آن به عنوان یک کالا در اهداف غیرپولی، معادل ارزش آن در اهداف پولی بود) رایج بود.

در تکامل پول کالایی تمام عیار، پول تمام عیار نماینده، پدید آمد؛ پول نماینده، پول کاغذی یا سکه‌هایی به غیر از طلا و نقره است که پشتوانه‌ی طلا و نقره را داشته و قابلیت تبدیل به آن دو را دارد. پول کاغذی در نظام پولی تمام عیار نماینده، معادل سکه‌های تمام عیار است. به عبارت دیگر دارنده‌ی پول نماینده، طلبکار همان پشتوانه است.

پول نماینده، زمینه‌ساز پیدایش پول اعتباری شد، پولی که ارزش کالایی ناچیزی دارد و به تعبیر دیگر، ارزش جنسی آن کمتر از ارزش پولی آن است. پول اعتباری سه نوع است: الف) پول حکمی که به حکم دولت می‌تواند در پرداخت‌ها به کار گرفته شود پولهای کاغذی و مسکوک کنونی، پول حکمی هستند. ب) پول تحریری که در واقع حواله‌ای است برای دریافت پول حکمی. ج) پول الکترونیک که افراد به وسیله‌ی علائم الکترونیکی، سپرده‌گذاری یا خرید می‌کنند و در دهه‌های اخیر رایج شده

^۱ - Cryptocurrency

است. از مزایای پول الکترونیکی، تسهیل انتقال موجودی پول حکمی از حسابی به حساب دیگر است. (هاشمی شاهرودی، ۱۳۸۸، ج ۲، ص ۱۹۰) در ادامه راجع به کارکردهای پول سخن خواهیم گفت.

۲-۲- ارز

ارز که به اختصار به صورت FX نیز نشان داده می‌شود به پول‌های رایج خارجی اطلاق می‌شود؛ یعنی در هر کشور به پول رایج آن، پول محلی یا به طور خلاصه پول و به پول رایج سایر کشورهای جهان در آن کشور، ارز گفته می‌شود.

پول‌های معتبر در سطح بازارهای جهانی را که معمولاً نوسانات کمتری از نظر ارزش دارند، ارز جهانی می‌نامند، مانند مارک آلمان، دلار آمریکا، پوند انگلستان، ین ژاپن.

اهمیت ارز در این است که امروزه کسب حداکثر وجوه ارزی ناشی از صادرات کالا و خدمات، از عمده‌ترین سیاستهای اقتصادی کشورها است. زیرا چنانچه کشوری با کمبود ذخایر ارزی مواجه باشد برای تأمین نیازهای وارداتی خود به ناچار باید از کشورها یا بانک‌های بیگانه وام بگیرد در مقابل هنگامی که صادرات کالاها، خدمات و سرمایه‌گذاری خارجی در داخل یک کشور بیشتر از واردات کالا، خدمات و سرمایه‌گذاری در خارج از کشور باشد کشور مربوط، با مازاد تراز ارزی مواجه خواهد بود.

۲-۲-۱- خرید و فروش ارز

از لحاظ فقهی، صرافی و معامله پول یک کشور با پول کشور دیگر فاقد اشکال و صحیح دانسته می‌شود و جزو معاملات مشروع است. در واقع چنین استدلال می‌شود که پول یک کشور در کشور دیگر همانند کالا تلقی گردیده پس بنابراین خرید و فروش آن فاقد اشکال است و شبهه ربا ندارد.

امام خمینی (ره) در مورد حکم معامله‌ی ارزی بیان می‌دارند: «در مثل اسکناس و دینار کاغذی و دلار و لیر ترکی، ربای قرضی تحقق پیدا نمی‌کند و جایز است، و معاوضه شیء به زیاده و کم اشکالی ندارد.» (خمینی، ۱۴۲۶ ه.ق، ص ۶۰۷) از نظر ایشان اوراق نقدی چون اسکناس و دینار و دلار و غیره مالیت اعتباری دارند و مانند درهم، نقره، دینار و طلای مسکوک جزء نقدینگی شمره می‌شوند فلذا پرداخت آن توسط بدهکار به طلبکارش، ذمه را بری می‌سازد و اگر کسی آن را تلف کند مثلاً بسوزاند ضامن آن است.

آیت الله سید علی سیستانی می‌گوید: اسکناس به خاطر آنکه همانا از اجناس شمارشی به حساب می‌آید، خرید و فروش آن به بعضی خودش با اضافه جایز است و در ادامه بیان می‌دارند: مانعی ندارد مثلاً تومان را به جنس دیگر از اسکناس مثل دینار یا دلار نقداً یا با مدت بفروشند، چون تحقق بیع بر

مالیتِ عوضین، مبتنی است فلذا خرید و فروش اسکناس چون مال محسوب می‌شود، جایز شمرده شده و اسکناس و پول اعتباری، مال است. (سیستانی، ۱۴۱۷ه.ق، ج ۲، ص ۳۲۱)

هرچند عرف حکومتی و نظام فقهی امروزه با قواعد صرافی و مبادله‌ی ارز موافقت می‌نمایند، اما آنچه مورد سؤال و تحقیق در این نوشتار است، پذیرش ارزهای رمزپایه به عنوان ارز قابل مبادله در نظام حقوقی ما است. ارزهای رمزپایه با قراردادن سکه‌های مجازی در زنجیره‌های بلوکی تعریف می‌گردند، به تعبیر دیگر، بلاک‌چین مفهومی است که پولهای مجازی برپایه‌ی آن تعریف شده‌اند. زنجیره‌ی بلوکی، یک سند عمومی ثبت تراکنش‌های ارز رمزی برای حفظ ترتیب زمانی است. این زنجیره بین همه‌ی کاربران به اشتراک گذاشته شده و برای بررسی آدرس پول‌های مجازی است تا مانع از پرداخت دوگانه و هک اینترنتی شود.

۲-۳- پول مجازی

پول مجازی به هر پولی گفته می‌شود که اولاً در بستر اینترنت ارزش‌گذاری شده و ثانیاً قابلیت نقل و انتقال از طریق اینترنت را دارا باشد. بدین ترتیب پول فیزیکی و پول الکترونیکی که از طریق درگاه الکترونیکی و یا حواله و یا اعتبار اسنادی، انتقال می‌یابد از تعریف فوق خارج می‌گردند، دلیل آن روشن است؛ پول مجازی باید در بستر اینترنت ارزش‌گذاری شود و سپس در همان بستر، ذخیره و یا تبادل گردند. به همین دلیل ارزهای رمزنگار و یا غیررمزی هر دو ذیل پول مجازی تعریف می‌شوند. لازم به ذکر است در این تعریف استفاده از کلمه‌ی پول، به جای ارز به لحاظ توصیف غالب و مسامحه در تعبیر است.

۲-۳-۱- پول مجازی متمرکز

پول مجازی متمرکز توسط یک گروه مشخص از افراد یا سایت مشخص منتشر می‌شود، مبادلات و حسابداری این پول نیز بر عهده‌ی این گروه یا سایت است. این سایت یا گروه نقش بانک مرکزی و مقام پولی را برای این پول ایفا می‌کند. برای این نوع از پول می‌توان به ارز ریپل اشاره کرد. (ملک زاده، ۱۳۹۹، ص ۲۸) ریپل یک پروتکل پرداخت متن باز است که به صورت متمرکز فعالیت می‌کند و از این نظر با بسیاری از ارزهای موجود در بازار ارزهای رمزنگار که اغلب غیرمتمرکز هستند، متفاوت است. این ارز رمزپایه که توسط جد مک کالب و کریس لارسن در سال ۲۰۱۲ میلادی راه‌اندازی شد، می‌کوشد تا پرداخت‌های بین‌المللی را به صورت ایمن و فوری در هر اندازه و مقدار با کارمزد بسیار پایین انجام دهد، ریپل از توکن‌هایی پشتیبانی می‌کند که نماینده پول نقد متداول است. ریپل نیز مانند ارزهای دیجیتال دیگر از فناوری زنجیره بلوکی برای ذخیره اطلاعات خود استفاده

می‌کند. ریپل یکی از بزرگترین عرضه‌کننده‌ها و توسعه دهنده‌های فناوری زنجیره بلوکی است و تا به امروز توانسته‌است این فناوری را به خوبی در بین موسسات و شرکت‌های مختلف توسعه دهد. در این خصوص رمز ارز بانک مرکزی (CBCC) که از آن در مستند «الزامات و ضوابط حوزه رمزارزها» منتشره توسط بانک مرکزی، یاد شده ذیل پول مجازی غیرمتمرکز جای می‌گیرد. در وجه تمایز پولهای متمرکز با غیر متمرکز، می‌توان گفت، نهاد، سایت و یا حتی بانکی نسبت به تهیه و توزیع این ارزها اقدام می‌نماید، بدین ترتیب اصولاً مفهوم استخراج در این ارزها جایگاهی ندارد، اما از فناوری زنجیره بلوکی برای ذخیره اطلاعات و حفظ امنیت استفاده می‌کنند، فلذا از مفهوم رمزی تنها اعدادی که نشانگر دارایی می‌باشند را با خود به همراه داشته و مانند بیت کوین که نیاز به رمز گشایی دارد نمی‌باشند.

۲-۳-۲- پول مجازی غیرمتمرکز

این پول توسط یک گروه یا یک نهاد مشخص منتشر نمی‌شوند، به شکل کدهای رمز وجود دارند و منتشر می‌شوند به همین دلیل غیرمتمرکز نام گرفته‌اند. معروف‌ترین پول مجازی غیرمتمرکز ارز رمز بیت کوین است. با حل معادلات ریاضی استخراج می‌شود و قابلیت مبادله با دیگر پول‌ها و خرید کالا و خدمات حقیقی را دارد. این ارزها از فناوری غیرمتمرکز استفاده می‌کنند و به کاربران امکان پرداخت امن و ذخیره پول را بدون نیاز به ثبت نام و یا استفاده از بانک‌ها و سازمان‌های واسطه می‌دهند. (ملک زاده، ۱۳۹۹، ص ۲۹)

۳- خصوصیات ارزهای رمز پایه

خصوصیاتی برای این ارزها وجود دارد که مختص آن‌ها بوده که لازم است شناسایی شوند. اصطلاح ارز رمز پایه^۱ از دو قسمت «ارز یا پول» و «رمزنگاری»^۲ تشکیل شده است. پاتریک شوفل ارز رمز پایه را به عنوان یک پول مبتنی بر ریاضی^۳ اینگونه تعریف می‌کند «یک ارز دیجیتال است که در آن از تکنیک‌های رمزنگاری استفاده شده تا میزان تولید واحدهای ارز تحت کنترل بوده و انتقال سرمایه تایید شده و به طور مستقل و جدای از بانک مرکزی اقدام شود» (Schueffel, 2017, p.8)

ارز رمز پایه بر خلاف ارزهای دیجیتال متمرکز و نظام‌های بانک مرکزی از کنترل غیرمتمرکز استفاده می‌کند. (Allison, 2015) کنترل غیر متمرکز هر ارز رمزنگاری شده از طریق فناوری دفتر حساب

¹ -cryptocurrency

² -crypto

³ - math based-currency

مالی توزیع شده^۱، و مبتنی بر بلاکچین، صورت می‌گیرد که به عنوان یک بانک اطلاعاتی معاملات تأمین مالی عمل می‌کند^۲.

از تعاریف ارائه شده می‌توان خصوصیات زیر را برای معرفی ارزشهای رمزپایه ارائه نمود:

۳-۱- **ارز رمزپایه یک سرمایه است:** در تعریف ارز رمزپایه برخلاف تعاریف پول دیجیتال از واژه سرمایه استفاده شده است. این بدان معناست که این نهاد مفهومی گسترده‌تر از پول را دربر می‌گیرد. این ارزشها علاوه بر اینکه برای پرداخت می‌توانند مورد استفاده قرار گیرند، برای انجام کار نیز سرمایه به شمار آمده و به عنوان یک مبادله میانی (کالایی) مورد استفاده قرار می‌گیرند.

۳-۲- **ارز رمزپایه مبتنی بر ریاضی است:** بدین معنا که این ارز برخلاف سایر اشکال پول یا سرمایه، شکل و صورت مشخصی ندارد بلکه به صورت یک داده‌ی ریاضی یا مجموعه‌ای از اعداد و ارقام می‌باشد.

۳-۳- **ارز رمزپایه مبتنی بر رمزنگاری است:** در تحصیل و حفظ ارز رمزپایه همانطور که از عنوان آن نیز مشخص است از تکنیک‌های رمزگذاری استفاده شده است. این در حالی است که پول‌های دیجیتال از رمزنگاری استفاده نمی‌کنند و رمزنگاری تنها مربوط به حساب مالکین آنها می‌باشد.

۳-۴- **رمزگذاری ارز رمزپایه از طریق یک دفتر حساب مالی توزیع شده انجام می‌شود.** تمامی تراکنش‌ها به طور دائمی در یک دفتر کل توزیع شده به نام بلاکچین، ثبت می‌شوند. جزئیات

1 - distributed ledger

دفتر حساب معاملات مالی توزیع شده که به آن دفتر حساب معاملات مالی مشترک نیز می‌گویند یک اجماع (peer-to-peer) داده دیجیتال تکثیر شده، مشترک و هماهنگ است که به لحاظ جغرافیایی میان سایت‌ها، کشورها یا موسسات چندجانبه پخش شده است. هیچ اجرا کننده مرکزی یا ذخیره اطلاعات مرکزی‌ای وجود ندارد.

HANCOCK, MATTHEW, Distributed Ledger Technology: beyond block chain: A report by the UK Government Chief Scientific Adviser, Government Office for science, 2016, P.36. At: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/492972/gs-16-1-distributed-ledger-technology.pdf. Visited at: 20/12/2020

شبکه‌های نظیر به نظیر (peer-to-peer) به الگوریتم‌های کنسانسوس نیاز دارد تا تضمین کند تکثیر میان گره‌ها (nodes) اتفاق می‌افتد.

Scardovi, Claudio (2016). *Restructuring and Innovation in Banking*. Springer. p. 36.

یکی فرم طراحی دفتر اطلاعات معاملات مالی بلاکچین می‌باشد که می‌تواند هم عمومی و هم خصوصی باشد. بانک اطلاعات دفتر اطلاعات معاملات مالی توزیع شده میان چندین گره در یک شبکه نظیر به نظیر پخش شده است که در آن هر یک کپی مشابه از دفتر اطلاعات مذکور را به طور تکراری ذخیره کرده و به طور مستقل به روز رسانی می‌کند. امتیاز اولیه‌ی آن نبود یک مقام مرکزی است. هنگامی که به روز رسانی انجام می‌شود، هر گره یک معامله جدید را می‌سازد و بنابراین گره‌ها از طریق یک الگوریتم اجماعی که در آن کپی صحیح می‌باشد رای می‌دهند. به محض اینکه اجماع حاصل شد تمام گره‌های دیگر خود را با کپی جدید و درست دفتر داده‌ها به روز رسانی می‌کنند. امنیت در این سیستم از طریق کلیدهای رمزنگاری و امضاء ایجاد می‌شود.

Mauil, Roger; Godsiff, Phil; Mulligan, Catherine; Brown, Alan; Kewell, Beth (21 Sep 2017). "Distributed ledger technology: Applications and implications". FINRA. **26** (5), PP.481-489. And Brakeville, Sloane; Perepa, Bhargav (18 Mar 2018). "Blockchain basics: Introduction to distributed ledgers". IBM Developer. IBM. Retrieved 25 Sep 2018.

² - Matteo D'Agno. "All you need to know about Bitcoin, 2017.

تراکنش‌های هر کیف پول در بلاک‌چین برای تمام کاربران قابل مشاهده است. تراکنش‌ها در بلاک‌ها قرار می‌گیرند که مانند برگه‌های این دفتر کل توزیع شده است.

۳-۵- ارزش رمزپایه قابل تولید است: برخلاف پول‌های دیجیتال که تنها بانک‌های مرکزی قادر به انتشار آنها هستند در رابطه با ارزش‌های رمزنگاری شده امکان تولید [استخراج] آنها توسط اشخاص وجود دارد.

۳-۶- ارزش رمزپایه مستقل از بانک مرکزی فعالیت می‌کند: برخلاف سایر پول‌های دیجیتال که معاملات با آنها زیر نظارت بانک یا بانک‌های مرکزی می‌باشد، معامله با این ارزش بدون نظارت بانک‌های مرکزی و در یک سیستم نظیر به نظیر غیر متمرکز انجام خواهد گرفت.

۴- ماهیت ارزش‌های رمزپایه

بعد از شناخت مفهوم و خصوصیات ارزش‌های رمزپایه گام بعدی شناخت ماهیت آنها می‌باشد. هر چند در توصیف این نهاد دیجیتالی آن را ارزش نامیده‌اند، اما این سؤال همچنان باقی است که آیا واقعاً ارزش‌های رمزپایه، پول هستند یا باید ماهیتی گسترده‌تر و یا حتی متفاوت برای آن در نظر گرفت. در اینجا دو فرض قابل تصور است:

۱- ارزش رمزپایه نوعی پول است.

۲- ارزش رمزپایه مال [کالا] است.

۴-۱- ارزش‌های رمزپایه به عنوان پول

ارزش‌های رمزپایه و پول معمولی برخی خصوصیات مشترک دارند که باعث می‌شود بتوان از آن برای خرید اشیاء استفاده کرد^۱. اما این سؤال مطرح می‌شود که آیا این امکان به این معنی است که باید ارزش‌های رمزپایه را به عنوان پول شناخت؟

۴-۱-۱- کارکرد پول

برای پول در حالت کلی می‌توان سه کارکرد متفاوت از هم برشمرد: در کارکرد اول، پول وسیله مبادله است؛ یک کشاورز می‌تواند گندم خود را به یک مشتری بفروشد و از او پول بگیرد و همان پول را در ازای خرید میوه به باغ‌دار بدهد. در این میان، پول استفاده شده توسط هر دو طرف باید به رسمیت شناخته شود و آن را معتبر تلقی کنند. همچنین استفاده از این وسیله‌ی مبادله، نباید مستلزم صرف هزینه و وقت زیاد باشد.

^۱ <https://www.coinbase.com/learn/how-is-cryptocurrency-different-from-regular-money>. Visited at: 12/03/2020

کارکرد دوم پول، شمارندگی آن است؛ بدین منظور که، پول کمیتی را به هر کالا یا خدمت نسبت می‌دهد و به کمک آن می‌توان دریافت، ارزش یک کالا یا خدمت چقدر بیشتر یا کمتر از کالا و خدمتی دیگر است. لازمه این کارکرد، تقسیم واحد پول می‌باشد.

در نهایت، کارکرد سوم پول، ذخیره‌سازی ارزش است؛ با کمک پول، یک تولیدکننده می‌تواند محصول تولیدی خود را بفروشد و پول حاصل از فروش آن را در آینده خرج کند؛ آینده‌ای که اگر می‌خواست تا آن زمان صبر کند، محصول از بین می‌رفت و دیگر ارزشی برای فروش نداشت. ذخیره‌سازی ارزش، نیازمند ثبات نسبی ارزش پول در گذر زمان است. هرگونه نوسان (چه منفی و چه مثبت) این کارکرد را تحت شعاع قرار می‌دهد.

پول‌های سنتی فیزیکی این سه کارکرد را با کمک نظام سیاسی حاکم بر کشور تأمین می‌کنند؛ رژیم حاکم بر کشور تضمین می‌کند که به ازای پول چاپ شده، می‌توان وسایل مبادله دارای ارزش دیگر (همچون طلا و پول‌های رایج سایر نظام‌ها) را دریافت کرد.

مردم نیز به اعتبار رژیم سیاسی حاکم و تولید ناخالص داخلی، پول چاپ شده را برای مبادله معتبر می‌دانند. به تبع آن، هر چه از اعتبار و اقتدار رژیم سیاسی حاکم بر کشور نزد مردم کم شود یا تولید ناخالص داخلی پایین بیاید، به رسمیت شناخته شدن و معتبر دانستن پول نزد مردم کاهش می‌یابد و از کارایی پول به عنوان وسیله مبادله کم می‌شود.

۴-۱-۲- تمایز ارز و پول

پول و ارز لغاتی هستند که در زندگی روزمره مورد استفاده قرار می‌گیرند و اغلب در تصور عامیانه تفاوتی باهم ندارند. در نگاه سطحی به نظر می‌رسد که این دو واژه مترادف هستند ولی اینطور نیست. چندین تفاوت میان آنها وجود دارد که نشان می‌دهد چگونه این دو از یکدیگر مجزا هستند.

در واقع ارز یک برکه ساده است که فاقد ارزش ذاتی می‌باشد. لذا یکی از بزرگترین مشکلات ارز این است که دولت هر زمان به بخواهد یا نیاز داشته باشد می‌تواند شمار بیشتر و بیشتری ارز را چاپ کند^۱. و بدین وسیله بر خلاف اسکناس که در داخل هر کشور می‌تواند مورد استفاده قرار گیرد، در کشورهایی که اقتصادشان از آن ارز تبعیت می‌کند، دخالت اقتصادی نمایند.

همانطور که توضیح داده شد ارز، پول واقعی نیست، بلکه پول حکمی است. به عبارتی فاقد ارزش ذاتی است و بنابراین فی‌نفسه ارزشی ندارد. همین مسأله باعث می‌شود که این شیء نیز همچون پول‌های حکمی، اعتبار و ارزش خود را از یک نهاد ثالث دریافت کند. در مورد پول‌های حکمی اعم از پول‌های فیزیکی و دیجیتالی این اعتبار توسط بانک مرکزی داده می‌شود.

^۱ - <https://www.quora.com/What-is-the-difference-between-currency-and-money>. Visited at: 10/10/2020

در پول‌های فیزیکی میزان این اعتبار به صورت نوشته‌ای متشکل از عدد یا حروف یا ترکیبی از آنها بر روی آن نقش می‌بندد و در پول‌های دیجیتال در قالب یک عدد نمایش داده می‌شود که نشان دهنده میزان اعتباری است که برای دارنده یک حساب در نظر گرفته شده است.

۴-۱-۳- تمایز ارز سنتی با ارز رمزنگار

ارزهای رمزپایه توسط خود مردم تولید می‌شوند نه توسط بانک‌های مرکزی، بنابراین درست است که همانند سایر ارزها دارای ارزش ذاتی نیستند، ولی این ارزش را نیز دولت‌ها یا بانک‌های مرکزی به آنها نمی‌دهند. [ارزش عرفی] می‌توان این فرض را مطرح نمود که نهاد ارائه دهنده این ارز فی‌نفسه موضوعیت ندارد، بلکه طریقت دارد. به عبارتی در مورد پول‌های حکمی صرفاً لازم است که چنین اعتباری برای آنها ایجاد شود و مهم نیست که این اعتبار را دولت‌ها یا بانک‌های مرکزی تعریف کنند یا فرد دیگر.

اما در اینجا یک چالش دیگر نیز مطرح می‌شود و آن عدم وجود یک نهاد مرکزی است. در رابطه با پول‌های حکمی اگر حتی بپذیریم که این بانک نیست که اعطای اعتبار از سوی آن اهمیت دارد، ولی همچنان نمی‌توان از این حقیقت نیز چشم پوشید که در نهایت یک نهاد مرکزی فارغ از هر اسم یا عنوان است که این اعتبار را برابر قوانین داخلی هر کشور یا گروه^۱ برای پول‌های حکمی تعریف می‌کند. بنابراین ارائه‌ی طریق فوق هر چند ما را از وابستگی به اعتبار بخشی پول‌های حکمی به بانک‌های مرکزی مستغنی می‌کند؛ ولی ما را از وابستگی به یک نهاد مرکزی [حکومت، قانون، عرف به مثابه‌ی قانون] تحت هر عنوان که باشد مستغنی نخواهد کرد. به عبارتی فارغ از هر اسم و رسم و مقامی، این پول‌ها باید توسط یک نهادی در حکم پول قلمداد شوند تا بتوانند از اعتبار و آثار پول حکمی برخوردار شوند. اما در مورد ارزهای رمزپایه همانطور که خواهیم دید عدم تمرکز، وجه مشخص و حتی می‌توان گفت هدف اصلی خلق آن بوده است. ارزهای رمزپایه به معنای واقعی کلمه در فضای داد و ستد شناورند و برخلاف ارزهای دیگر که شاید در کشورهایی مورد استفاده قرار نگیرند با استفاده از فن آوری اینترنت، در تمامی دنیا قابل استفاده هستند و همچنین در حکم پول بودن خود را از نهاد خاصی دریافت نمی‌کنند. بلکه در اینجا از میان دو وجه "به رسمیت شناخته شدن" و "پذیرش" این پذیرش است که نقش اصلی و حیاتی را بازی می‌کند.

و بنابراین همچنان چالش رابطه میان پذیرش و به رسمیت شناخته شدن در اینجا و البته به شکلی بسیار پررنگ‌تر ایفای نقش می‌کند. این چالش زمانی جدی‌تر می‌شود که این بازار یک بازار فراملی

^۱ - به عنوان مثال گروه داعش با وجود عدم تمرکز فیزیکی و حکومتی در یک کشور با جغرافیای مشخص، سکه دینار اسلامی را ضرب و اسکناس آن را چاپ نموده بود و یا به رسمیت شناختن یورو به عنوان پول رسمی اکثر کشورهای عضو اتحادیه اروپا نیز گستره پول حکمی را از یک کشور خاص، تغییر داده است.

باشد. برخلاف ارزش‌های رایج که مناسبات آنها در فضای بین‌المللی تحت تاثیر قواعد و مقررات صندوق بین‌المللی پول است، ارزش نسبی هر یک از این ارزش‌ها نیز در مقابل دیگر ارزش‌ها مشخص می‌شود، در رابطه با ارزش‌های رمزی‌پایه فقدان چنین نهادی را نیز باید به خلاء وجود نهادی معادل بانک مرکزی برای اعتبار بخشی به این ارزش‌ها نیز افزود.

۴-۱-۴- قابلیت تطبیق ارزش‌های رمزی‌پایه با پول

در قسمت قبل به کارکردهای پول پرداخته شد و می‌توان گفت هر چیزی که بتواند این خصوصیات را داشته باشد یا کارکرد پیش‌بینی شده برای پول را ایفا کند می‌تواند پول تلقی شود، ارزش‌های رمزی‌پایه نیز از این امر مستثنی نیستند. به این معنی که چون خصوصیات پول یا کارکرد آن را برای ارزش‌های رمزی‌پایه قابلیت انطباق دارد، می‌توان نتیجه گرفت که ارزش‌های رمزی‌پایه نیز ماهیتاً پول هستند.

۴-۲- ارزش‌های رمزی‌پایه به عنوان مال

فرض دومی که می‌توان برای تعیین ماهیت ارزش‌های رمزی‌پایه در نظر گرفت، مال بودن آنها است. همانطور که در تعریف این ارزش‌ها نیز مشاهده شد از آنها تحت عنوان سرمایه نام برده شد که یکی از کارکردهای آن قابلیت پرداخت بود. اما این بدان معنی نیست که ارزش‌های دیجیتال تنها یک وسیله پرداخت هستند. این اموال خصوصیاتی از خود نشان می‌دهند که فراتر از کارکردهای پول می‌باشد. به همین جهت این سؤال مطرح می‌شود که آیا می‌توان آنها را یک مال در نظر گرفت و نه صرفاً نوعی پول؟ برای یافتن پاسخ این سؤال لازم است تا در این قسمت ابتدا به تبیین خصوصیات مال پرداخته و سپس ارزش‌های رمزی‌پایه با آنها مقایسه شوند.

۴-۲-۱- مفهوم و خصوصیات مال

برای اینکه مشخص شود آیا ماهیت ارزش‌های رمزی‌پایه را باید مال در نظر گرفت یا خیر، گام نخست شناخت اموال است. در قانون تعریفی از مال نشده است. هر چند جلد اول قانون مدنی که به اموال اختصاص یافته است در کتاب اول به مسأله بیان اموال و مالکیت اختصاص یافته است، ولی اولین ماده این قسمت یعنی ماده ۱۱ بدون اینکه هیچ اشاره‌ای به تعریف مال نماید به بیان اقسام اموال اختصاص یافته و تعریفی از مال ارائه نمی‌دهد. به همین جهت لازم است تا معنای عرفی مال بررسی شود.

لغتنامه دهخدا اموال را به معنی املاک و اسباب و امتعه و کالا و دولت و ثروت و هر چیزی که کسی مالک و دارا باشد (دهخدا، ۱۳۷۷، ص ۳۳۷۷) تعریف نموده است. فرهنگ معین نیز مال را به معنای دارایی و ثروت تعریف می‌کند. (معین، ۱۳۸۸، ج ۲، ص ۷۲۱)

در فرهنگ‌های لغات انگلیسی نیز تعاریفی از مال^۱ ارائه شده است. از جمله:

در فرهنگ حقوقی کمبریج مال به معنی ۱- شیء یا اشیائی که متعلق به فردی است؛ ۲- حق قانونی برای تصاحب و استفاده از چیزی و ۳- مقداری از ماده یا جنسی که می‌تواند به روش مشخصی استفاده شود؛ می‌باشد^۲

در تعریف دیگری آن را ۱- چیز تحت تملک یا تصرف؛ ۲- چیزی که فرد یا کسب و کاری نسبت به آن استحقاق حقوق دارد و ۳- حق انحصاری به تملک، بهره‌مندی و انتقال چیزی معنی شده است.^۳ همینطور به معنای مالکیت، حق تملک، بهره‌مندی یا انتقال چیزی به خصوص یک چیز قابل لمس؛ ۲- چیزی در تملک فرد، گروهی از افراد یا جامعه و عموم تعریف شده است.^۴

از منظر حقوق دانان، مال در عرف عبارت از اختصاص و تعلق چیزی به کسی یا به چیز دیگری می‌باشد. مال در محاورات عامه به عنوان تعلق استفاده می‌شود و حتی قانونگذار نیز در برخی از مواد قانونی واژه مال را به این معنا استعمال کرده است. مثلاً در ماده ۵۵۷ قانون مدنی مقرر شده است: «اگر کسی مالی برای تجارت بدهد و قرار گذارد که تمام منافع مال مالک باشد در این صورت...» در این ماده کلمه مال به معنای تعلق استفاده شده است. (باریکلو، ۱۳۹۴، ص ۶)

برخی مال را به چیزی تعریف کرده‌اند که بتواند مورد داد و ستد قرار گیرد و از نظر اقتصادی ارزش مبادله داشته باشد. (امامی، همان، ص ۱۹) برخی دیگر معتقدند مال دارای دو جنبه مثبت و منفی است، جنبه منفی آن این است که شخص نمی‌تواند مال باشد، جنبه مثبت آن این است که مال به شیء محسوس و مادی اطلاق می‌شود که از طرفی نیازی از نیازهای انسان را برطرف می‌کند و او مجاز باشد نیاز خود را با استفاده از آن برطرف سازد که چنین حقی، حق عینی می‌باشد. از طرف دیگر قابل اختصاص باشد، زیرا اشیائی مانند آب جاری و نور خورشید و هوا نیازی از نیازهای انسان را رفع می‌کنند و هر کس نیز حق دارد از آنها استفاده کند، ولی قابل تعلق و اختصاص نیستند. با این وجود بعضی از چیزها محسوس و مادی نیستند، ولی دارای قیمت اقتصادی و قابل تقویم می‌باشند. (باریکلو، همان، ص ۶)

برخی دیگر معتقدند مال به چیزی اطلاق می‌شود که دارای دو شرط اساسی باشد: نخست آنکه مفید باشد و نیازی از نیازهای مادی یا معنوی انسان را برآورده کند. دوم اینکه قابل اختصاص به شخص یا ملت معین باشد. (کاتوزیان، ۱۳۸۶، ص ۱۱) هر چیزی که انسان می‌تواند از آن استفاده کند و قابل تملک هم باشد، مال است. (عدل، ۱۳۸۵، ص ۳۱) به عقیده دکتر لنگرودی نیز مال عبارت است از

1 - property

2 - <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/property>. Visited at: 08/09/2020

3 - <https://www.merriam-webster.com/dictionary/property>. Visited at: 08/09/2020

4 - <https://www.dictionary.com/browse/property>. Visited at: 08/09/2020

چیزی که ارزش اقتصادی داشته و قابل تقویم به پول باشد. بنابراین حقوق مالی مانند حق تحجیر و حق شفعه و حق صاحب علامت تجاری هم مال محسوب می‌شوند. (جعفری لنگرودی، ۱۳۸۷، ص ۵۹۵)

در گذشته بیشتر به چیزی مال گفته میشد که مادی و قابل دیدن و لمس باشد، مثل درخت، حیوان، ولی امروزه برخی اموال در عالم خارج دیده نمی‌شوند و قابل لمس نیستند، به عنوان مثال حق سرقفلی، دیون، مطالبات، حق تألیف و اختراع، همگی از حقوق مالی هستند که امروزه مال بشمار می‌روند، از ویژگی‌های مال، مفید بودن آن است. این ویژگی بر اساس تفکیک بین «شیء» و «مال» است زیرا که همه اشیاء پیرامون ما مفید و یا به عبارتی مال نیستند بنابراین مال باید مفید بوده و نیاز مادی یا معنوی انسان را برطرف سازد. بدیهی است عقلاء به یک قطعه سنگ یا چوب بی‌ارزش توجهی ندارند و در قبال آن پول پرداخت نمی‌کنند؛ اما همین سنگ یا چوب ممکن است با کار و حرفه بر روی آن تبدیل به یک مال با ارزش تبدیل گردیده و مورد استفاده قرار گیرد زیرا که می‌تواند نیاز مادی و یا معنوی را رفع کند، اما باید بدانیم هر چیزی که مفید است لزوماً مال نیست مانند هوای آزاد.

تعاریف فوق نشان می‌دهد مال هم در مفهوم مادی وهم غیرمادی کاربرد دارد و به هر چیزی که ارزش اقتصادی داشته و یا حقوقی که قابلیت استفاده و بهره‌برداری از مال را داشته باشد اطلاق می‌گردد. در معیار ارزش اقتصادی نیز منفعت عقلایی و مشروع کفایت می‌کند. برای تشخیص ارزش مالی دو معیار وجود دارد: معیار شخصی و معیار نوعی. در معیار نوعی داوری عرف و در معیار شخصی داوری طرفین قرارداد مناط ارزش داشتن مال می‌باشد زیرا که ممکن است مالی در رابطه دو طرف ارزش اقتصادی داشته باشد هر چند که برای دیگران چنین ارزشی نداشته باشد البته همواره فرض بر این است که هر چیزی که در عرف ارزش مالی داشته باشد برای طرف قرارداد نیز مالیت دارد مگر اینکه خلاف آن ثابت شود. مالکیت اشخاص خاص شرط ضروری تحقق مال بودن نیست زیرا اموالی وجود دارد که دارای مالک خاص نیستند مانند: زمین موات و آب‌های مباح که در تقسیم‌بندی اموال نیز در قانون مدنی به آنها اشاره شده است. جامعه امروزی هر روز به سمت غیرمادی شدن (اعتباری شدن) پیش می‌رود و بسیاری از ارزش‌های مالی غیرمادی مثل علائم تجاری و مالکیت‌های فکری بعضاً دارای ارزش بیشتری از اموال مادی هستند، برای مثال گاهی پروانه بهره‌برداری از خود زمین ارزشمندتر است. (کاتوزیان، همان، ص ۹۱) در این میان باید فقه اسلامی را که زیربنای حقوق ایران است نیز در نظر گرفت؛ زیرا اشیایی وجود دارند که برخی برای آن ارزش مالی قائل‌اند و برای آن پول پرداخت می‌کنند مثل مشروبات الکلی، درحالی‌که شارع مقدس مالیت این‌گونه اشیاء را رد می‌نماید و علت آنرا فقدان نفع عقلایی و مشروع میدانند. (حیاتی، ۱۳۸۹، ص ۴۲)

براساس نظر فقها منافع مال باید «حلال» و «مشروع» باشد زیرا از مباحث مهم مطرح شده در کتب فقها بحث شرعی حرام و حلال بودن اشیاء و حیوانات است و به تبع این اصل، معاملات آن‌ها نیز باطل می‌باشد؛ بنابراین مشروبات الکلی، مواد مخدر و مواردی از این دست، مال نیستند و خرید و فروش آن‌ها نیز باطل و حرام است. (شهیدثانی، ۱۳۸۶، ص ۴۷)

ممکن است تعریف مال فارغ از معنای لغوی و اصطلاحی آن در اختیار عرف باشد. تعریف امام خمینی (ره) از مال چنین است: مال، چیزی است که متقاضی داشته باشد و عقلا بدان میل و رغبت کنند. (موسوی بجنوردی، ۱۳۹۴، ص ۳۱) بنابراین به نظر می‌رسد تعریف مال بیشتر در دست عرف و مردم است زیرا ارزش داشتن معیار شخصی در کنار معیار نوعی از باب مفید یا ارزش اقتصادی داشتن و یا اندک یا بیشتر بودن مال همگی نشانگر اهمیت جامعه و عرف در شناسایی و تعریف مال می‌باشد. از نظر امام خمینی (ره) مالیت هر چیزی هم از جهت اصل وجود مالیت و هم از نظر مرتبه و مقدار مالیت تابع عرضه و تقاضاست بنابراین اگر شیء هیچ منفعتی نداشته باشد ولی اگر یک غرض سیاسی و غیرسیاسی از اغراض عقلایی در فروش، حفظ و خرید آن وجود داشته باشد و چنین غرضی منشاء رغبت و میل به خرید آن شیء گردد آن رغبت و تقاضا باعث ایجاد مالیت در آن شیء می‌شود به عنوان مثال اگر غرض سیاسی دولتی متعلق شود به خرید چیزی که هیچگونه منفعتی ندارد و با قدرت خود برای آن شیء بازاری ایجاد کند در این صورت همان شیء در نزد عقلا مالیت پیدا می‌کند و دارای قیمت می‌شود. بدون اینکه ملاحظه گردد که خرید آن شیء به چه هدفی باشد خلاصه آن شیء به مجرد اینکه برایش تقاضا ایجاد می‌شود مالیت پیدا می‌کند و اگر تقاضا برای آن از بین برود مالیت آن به طور کلی از بین می‌رود کما اینکه مراتب مالیت هم تابع فراوانی عرضه و تقاضاست، اعتبار مالیت در اشیاء فقط به خاطر آن است که مورد رغبت واقع می‌شود پس اگر چیزی به جهت عدم وجود خاصیت یا عدم وجود نفع یا به جهت فراوانی وجودش مورد رغبت قرار نگیرد در این صورت مالیت پیدا نکرده و عقلاء در آن مالیت اعتبار نمی‌کنند؛ پس مالیت تابع رغبت‌ها و تمایلات افراد نسبت به اشیا می‌باشد. (موسوی بجنوردی، همان)

محمد باقر صدر «ره» در کتاب اقتصادنا در این خصوص بیان می‌دارد: ارزش مبادله کالا به میزان رغبت و میل اجتماعی آن بستگی مستقیم دارد و اگر میل و رغبت اجتماعی نسبت به کالایی کاهش پیدا کند به دنبال آن ارزش مبادله‌ای آن کالا نیز کاهش پیدا می‌کند، فرقی ندارد که این تغییر در رغبت‌های اجتماع، نتیجه عامل سیاسی باشد یا عامل دینی و فکری یا هر عامل دیگری؛ این مطلب به طور واضح و آشکار اثبات می‌کند که ارزش مبادله‌ای هر کالا با برآوردن نیازهای انسان به وسیله‌ی آن کالا در ارتباط است. (صدر، ۱۴۱۷.ق.، ص ۶۶۱)

اما این مالیت عرفی در نظر فقهای پیشگفته، در نگاه برخی فقیهان مالیت عَرَضی است، بدین معنی که مالیت پول به واسطه‌ی ارزشی است که دولت‌ها بدان بخشیده‌اند؛ در این خصوص مرحوم خوئی بیان می‌دارد: تمامی پولهای کاغذی از قبیل دینارهای عراقی یا لیره‌های انگلیسی یا دلارهای امریکایی یا ریالهای ایرانی و امثال آنها مالیت دارند زیرا از طرف هر یک از دولتها نسبت به پولهای کاغذی خود، قیمتی معین شده که در تمام مملکت مورد قبول و رایج است و بدین جهت مالیت پیدا نموده و هر موقعی بخواهند آنها را از اعتبار و مالیت ساقط می‌نمایند. (خوئی، ۱۴۱۸ه.ق، ج ۲۵، ص ۲۳۲)

مرحوم امامی در خصوص مالیت و کالا بودن ارزشهای خارجی بیان داشته: «در تعهدی که مورد آن وجه نقد میباشد، وجه نقد عبارت از پولی است که در کشور رواج قانونی دارد، خواه مسکوک باشد یا اسکناس، آنچه رواج ندارد مانند پول طلای پهلوی و اشرفی و پنج هزاری و یا پولهای نقره که از جریان خارج شده وجه نقد محسوب نمی‌شود، همچنین ارز خارجی خواه کاغذ باشد مانند پوند، دلار و فرانک کاغذ و خواه مسکوک مانند لیره و روبل طلا، وجه نقد نیست و در ردیف جو، گندم، آهن و امثال آن، کالا شناخته می‌شود.» (امامی، ۱۳۸۰، ج ۱، ص ۲۴۸)

بنابراین در بیان فقها حقوقدانان، مال باید ارزش مبادلاتی داشته باشد. دلیل اختلاف فقها هم در تعریف مال به اعتباری بودن حیثیت مال برمیگردد؛ زیرا مال حیثیت واقعی نداشته، بلکه از امور اعتباری است که به اعتبار عقلا وابسته است و این اعتبار ممکن است در زمان‌ها و مکان‌های مختلف به گونه‌ای متفاوت باشد. (موسوی بجنوردی، همان)

در اسناد بین‌المللی تعریف گسترده‌تری از اموال ارائه شده است. به عنوان نمونه قانون نمونه آنسیترال در خصوص معاملات وثیقه‌ای سرمایه‌های منقول را به معنای هر سرمایه قابل لمس و غیر قابل لمس تعریف می‌کند.^۱

۴-۲-۲- قابلیت تطبیق ارزش‌های رمزیایه با مال

موضوع ملک و مالکیت در اموال فکری دارای اهمیت زیادی است به گونه‌ای که با تحلیل درست یا غلط می‌توان گستره اموال و مالکیت را تا مرزهای اموال فکری توسعه داد و یا بین اموال مادی و فکری قائل به تفکیک شد. ارز رمزیایه نوعی دارایی است که از آن به عنوان ابزاری برای تبادلات استفاده می‌شود. همینطور مشاهده شد که این ارزش‌ها دارای ارزش اقتصادی هستند و در یک شبکه توزیع غیر متمرکز مبادله می‌گردند، ارزش‌های رمزیایه علاوه بر آن قابل تقویم به پول هستند. در عین حال با توجه به اینکه این ارزش‌ها یک وسیله پرداخت محسوب می‌شوند و می‌توانند به عنوان یک واسطه برای مبادلات بکار گرفته شوند مفید نیز می‌باشند. با این وجود دو خصیصه از خصایص مال

^۱ - UNCITRAL Model Law on Secured Transactions (2016), Art.2.

در رابطه با این ارزشها کمی چالش برانگیز است. این دو عبارتند از ماهیت غیر مادی آنها و قابلیت تعلق ارزشهای رمزپایه.

توسعه مفهوم مال در گذر زمان نشان داده است که واژه مال الزاماً محدود به اموال مادی نمی‌شود و می‌تواند نسبت به اموال غیر مادی نیز قابل تصور باشد و بر همین اساس نیز بخشی از قواعد حقوقی به تنظیم قواعد و مقررات مربوط به مالکیت فکری یا معنوی اختصاص یافته‌اند تا مهر تاییدی بر توسعه مفهوم مال نسبت به اموال غیر مادی باشند. اما این سؤال مطرح می‌شود که آیا می‌توان برای ارزشهای رمزپایه نیز چنین امری را قائل شد؟

برخلاف اموال فکری همچون اختراعات، طرح‌های صنعتی، علائم تجاری و ... اموال فکری هر چند زاده فکر افراد هستند ولی در نهایت یک مابه‌ازای خارجی دارند و همان مابه‌ازای خارجی موضوع حمایت‌هایی در قوانین و مقررات قرار می‌گیرد. به عنوان مثال مال فکری در قالب یک فیلم، نت موسیقی، فیلم سینمایی، ادکلنی با رایحه‌ای خاص، یک تصویر، یک فناوری یا شیوه تولید و غیره می‌تواند ظهور خارجی پیدا کرده و برای ایجاد کننده آن مجموعه‌ای حقوق حمایتی را در مقابل دیگران ایجاد نماید. این در حالی است که ارزش رمزپایه هیچ مابه‌ازای خارجی نداشته بلکه صرفاً در قالب یک ردیف از اعداد و فرمول‌ها می‌باشد که در نتیجه حل یک معمای ریاضی ایجاد می‌شوند.

رمزارز، به کمک رایانه‌هایی با قدرت پردازش بسیار بالا و از طریق یک الگوریتم و محاسبات بسیار پیچیده ریاضی، به همراه صرف مقدار زیادی انرژی، کدگذاری و ... تولید می‌شوند. ممکن است این سؤال مطرح شود که سایر ارزشهای دیجیتال نیز از همین خصوصیت برخوردارند و تراکنش‌های مالی که از طریق دستگاه‌های الکترونیکی انجام می‌گیرد نیز تنها جابجایی چند رقم می‌باشد. به عبارتی هر کاربر در تبادلات از طریق ارزشهای دیجیتال در یک صفحه نمایش رقمی را مشاهده می‌کند که متعلق به او می‌باشد و با انجام هر مبادله‌ای این رقم کاهش یا افزایش می‌یابد. همین فرآیند نیز در مبادلات ارزشهای رمزپایه رخ می‌دهد، مقداری از سبد دارایی مالک یک ارزش رمزپایه در نتیجه انتقال مثبت یا منفی افزایش یا کاهش می‌یابد، بنابراین چنین چالشی بی‌معنی است.

ولی باید از این شباهت گذر کرد. نظام ارزشهای دیجیتال فاقد اصالت هستند، بلکه یک سیستم تبادل ارزی تبعی است. اساس و پشتوانه این سیستم‌ها را پول فیزیکی تشکیل می‌دهد. به عبارتی هر کاربر این سیستم دارای مقداری پول فیزیکی است و آنچه در واقع اتفاق می‌افتد انتقال این پول فیزیکی می‌باشد. با هر تراکنش مالی دارنده پول بخشی از پول فیزیکی خود را به دیگری انتقال می‌دهد. آنچه تراکنش‌های دیجیتال انجام می‌دهند در واقع نمایش شدن یک مبادله است. در کنار این نمایش

انتقال دیجیتالی، بانک‌ها در مقابل یکدیگر بدهکار و بستانکار می‌شوند و لازم است تا با محاسبه میزان بدهی و طلب در نهایت این انتقال فیزیکی پول انجام پذیرد. با این تفاوت که این قسمت به روابط میان بانک‌ها ارتباط داشته و خود طرفین مبادله پولی این کار را انجام نمی‌دهند، بلکه به اعتباری که بانک‌ها برای یکدیگر قائل می‌شوند در حساب کاربری کاربران این‌گونه نمایش داده می‌شود که انتقال انجام شده است و بقیه امور به روابط بین بانکی ارتباط دارد.

اما در مورد ارزش‌های رمزپایه وضعیت متفاوت است. در ارزش‌های رمزپایه نوعی اصالت و استقلال وجود دارد. ارزش‌های رمزپایه در واقع نمایشی از وجود حساب مالی افراد نیستند، بلکه خود حساب مالی افراد هستند. این ارزش‌ها هیچ پشتوانه فیزیکی‌ای ندارد و تحت پشتیبانی هیچ نهاد بانکی متمرکزی نیز نیست. افراد هیچ پول فیزیکی را در هیچ بانکی سپرده‌گذاری نمی‌کنند که متعاقب آن در یک دستگاه دیجیتالی مقدار آن به نمایش گذارده شود. بلکه این ارزش به طور مستقل از هر مابه‌ازای خارجی در فضای دیجیتال تولید می‌شود، در همان فضا تملک می‌شود و در همان فضا نیز مورد نقل و انتقال قرار می‌گیرد، این در حالی است که سایر اموال فکری از چنین خصیصه‌ای برخوردار نیستند.

یکی دیگر از مشکلات انطباق تعریف مال بر ارزش‌های رمزپایه مسأله قابلیت اختصاص [تعلق] است. در رابطه با تعریف مال مشاهده شد که آن را به معنی چیزی که متعلق به یک فرد باشد تعریف نموده‌اند. به این معنی که سایر اشخاص می‌توانند مالک یک مال را کشف کنند. در رابطه با اموال غیر منقول یا برخی از اموال منقول، سند رسمی مؤید مالکیت و شناخت مالک می‌باشد و در رابطه با سایر اموال با احراز تصرف فردی و بر اساس اماره‌ی ید می‌توان گفت این مال متعلق به این شخص می‌باشد. ولی در مورد ارزش‌های رمزپایه تنها کسی که می‌داند مالک آن است، خود مالک می‌باشد. هیچ فرد دیگری با هیچ قرینه‌ای نمی‌تواند مالک مال را احراز هویت کند. به عبارتی تملک تنها برای مالک ارزش دیجیتال مشخص است. در واقع شفافیت در تبادلات مالی با ارزش‌های رمزپایه تنها محدود به شفافیت در مبادلات است نه شفافیت در مالکین. و از آنجایی که شناسایی یک چیز به عنوان مال بر عهده عرف می‌باشد فلذا اطلاع شخص بر مالکیت کفایت نموده و عدم اطلاع دیگران نیز نافی مال بودن آن نمی‌تواند باشد، چه آنکه اموال بسیاری است که تنها مالکین آنها از وجود آن اطلاع داشته ولی وصف مالیت دارند.

از آنجایی که ارزش‌های رمزنگار دارای ارزش اقتصادی بوده و می‌توانند در مقابل کالا و خدمات قرار گیرند و از سوی دیگر منافع آن مستند به اصل صحت، حلال بوده و نمی‌توان آن را با منافع غیرحلال ناشی از کالاهای فاقد مشروعیت (مثل مشروبات الکلی، مواد مخدر، خوک و ...) قیاس کرد. و همچنین علاوه بر اینکه در بین مردم مطلوب و دارای مالیت است، در حال حاضر در برابر آن پول پرداخت

شده و امکان ارزیابی آن با ارزش‌های بین‌المللی وجود دارد فلذا بر مبنای عرف بازار و پذیرش مردمی، قابلیت انطباق با مال را دارد و می‌تواند در معاملات مبیع قرار گیرد.

نتیجه‌گیری

ظهور فناوری بلاک‌چین موجب پیدایش شکل جدیدی از پول با نام رمزارز شده است. این نوع جدید از پول دیجیتال به صورت خصوصی و بدون دخالت نهادهای مرکزی صادر می‌شود. در حال حاضر با توجه به حجم معاملات و گردش پایین رمزارزها نسبت به پول کاغذی نمی‌توان آنها را به عنوان یک رقیب جدی برای پول رایج پذیرفت؛ اما وجود ماهیت خودکار، فرامرزی و غیر قابل کنترل رمزارزها احتمال جایگزینی آنها را با پول کاغذی افزایش می‌دهد. با توجه به سرعت پیشرفت فناوری واضح است که این کاستی‌ها در آینده‌ای نه‌چندان دور برطرف خواهد شد و ارزش‌های رمزپایه از محبوبیت بالایی برخوردار می‌شوند.

در سیستم‌های سنتی، پول ایفاکننده سه نقش اساسی است؛ اول آنکه به عنوان واحدی برای شمارش به حساب می‌آید، در واقع معیاری است مشترک برای ارزش‌گذاری کالا و خدماتی که در اقتصاد قابل مبادله هستند.

ثانیا به عنوان یک ابزار پذیرفته‌شده برای پرداخت و تسویه در مبادله کالا و خدمات مطرح بوده و در نهایت نگاه‌دارنده ارزش محسوب می‌شود، بدین معنا که راهی برای ذخیره ارزش و حفظ قدرت خرید در آینده به شمار می‌آید.

به عقیده بسیار از کارشناسان مالی و حقوقی، ارزش‌های رمزنگاری‌شده کنونی هنوز نتوانسته‌اند نقش‌های اساسی پول را به خوبی ایفا کنند و به عنوان یک ابزار پرداخت رایج مورد استفاده عموم قرار بگیرند. اما به عقیده نگارنده، ارز رمزها، نقش پول را کاملا ایفا می‌کنند، به عبارت دیگر اولاً این ارزها دارای شمارش و واحد اندازه‌گیری بوده و اتفاقاً به قطعات حداقلی نیز تقسیم می‌شوند ثانیاً در عرف جوامع بین‌المللی و اشخاص حقیقی و حقوقی و در مراودات مورد پذیرش طرفین، اعتبار داشته و مورد پذیرش می‌باشند، توضیح آنکه برخلاف پولهای ملی و ارزش‌های سنتی، این ارزها محدود به هیچ مرز سیاسی نبوده، فلذا اعتبار سنجی آن محدود به منطقه‌ی جغرافیایی خاصی نیست که بتوان هر دو ارز سنتی و رمزنگار را با یک سنگ محک بسنجیم.

اما در خصوص وجه ثبات در ارزش پول، هرچند علمای اقتصاد به درستی این عنصر را از خصایص ذاتی پول می‌دانند ولی باید تاکید کنیم این خصیصه ذاتی دارای حداقل و حداکثر است، این که این ارزها ممکن است روزی به حداقل ارزش برسند به معنی عدم اعتبار آن‌ها نیست.

در حال حاضر برابر قوانین و مقررات موضوعه‌ی جاریه کشور ایران، ارزش‌های رمزنگار را نمی‌توان تحت عنوان پول و یا ارز سنتی به شمار آورد. در رویه کنونی تنها ارزش‌های سنتی مورد تایید بانک

مرکزی، قابلیت شناسایی دارند و رمزارزهای داخلی استخراج شده تنها برای واردات بر اساس ضوابط بانک مرکزی مورد استفاده قرار می‌گیرند.

اما معنی جهت شناخت این ارزها به عنوان کالا وجود ندارد، به بیان دیگر، اولاً مصوبات بانک مرکزی تبادل این ارزها را در صرافی‌های مجاز، قانونی دانسته و در حال حاضر نیز این امکان فراهم است؛ ثانیاً چنانکه پیش از این گفتیم در مالیت این ارزها نمی‌توان خدشه‌ای وارد ساخت و البته که با توجه به نتایج فوق، این ارزها، جایگاه دوگانه پول و کالا را داشته و میتوانند ثمن و مثن قرار گیرند، چنانکه حتی بانک مرکزی در الزامات حوزه رمز ارزها، تنها رمز ارز ملی را ابزار پرداخت تلقی نموده ولی این خصیصه را برای رمز ارز جهان روا قائل ندانسته است، فلذا هرچند سیاستهای بانکی و ملی موجبات، نگارش چنین مصوباتی را فراهم می‌آورد ولی در آینده‌ای نه چندان دور به لحاظ وسعت و گسترش روز به روز این ارزها، دولتها نیز، چاره‌ای جز شناسایی این ارزها را تحت عنوان ابزار پرداخت و یا کالایی تحت عنوان مبیع نخواهند داشت.

منابع و مأخذ

کتب

- امامی، سید حسن، حقوق مدنی، جلد اول (۶ جلد)، تهران، انتشارات اسلامی، چاپ چهارم، ۱۳۸۳ ه.ش.
- باریکلو، علیرضا، اموال و مالکیت، تهران، سمت، ۱۳۹۴ ه.ش.
- جعفری لنگرودی، محمدجعفر، ترمینولوژی حقوقی، تهران، نشر گنج دانش، ۱۳۸۷ ه.ش.
- حیاتی، عباس، حقوق مدنی، تهران، انتشارات بنیاد حقوقی میزان، ۱۳۸۹ ه.ش.
- خمینی، سید روح‌الله موسوی، توضیح المسائل، تهران، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س)، ۱۴۲۶ ه.ق.
- خویی، سید ابو القاسم موسوی، موسوعه الإمام الخوئی، (جلد ۲۵) ۳۳ جلد، مؤسسه إحياء آثار الإمام الخوئی ره، قم، ۱۴۱۸ ه.ق.
- دهخدا، علی اکبر، لغت نامه دهخدا، چاپ دوم از دوره جدید، تهران، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۷۷ ه.ش.
- سرلک، احمد، پول، ارز و بانکداری، تهران، انتشارات نورعلم، ۱۳۸۰ ه.ش.
- سیستانی، سید علی حسینی، منهاج الصالحین (للسیستانی)، (جلد دوم) ۳ جلد، دفتر حضرت آیه الله سیستانی، قم، ۱۴۱۷ ه.ق.
- صدر، شهید، سید محمد باقر، اقتصادنا، دفتر تبلیغات اسلامی، قم، ۱۴۱۷ ه.ق.
- علی، زین‌الدین، (شهید ثانی)، اللمعه دمشقیه (الروضه البهیة فی شرح اللمعه دمشقیه)، ترجمه اسدالله لطفی، تهران، انتشارات مجد، ۱۳۸۶ ه.ش.
- عدل، مصطفی، حقوق مدنی، قزوین، انتشارات طه، ۱۳۸۵ ه.ش.

عباسی، جواد، نحوه خرید و کسب درآمد بیت کویین، تهران، نشر چالش، ۱۳۹۷ه.ش.
 کاتوزیان، ناصر، حقوق مدنی، اموال و مالکیت، تهران، میزان، ۱۳۸۶ه.ش.
 معین، محمد، فرهنگ معین، جلد اول (۲ج)، بوستان توحید، ۱۳۸۳ه.ش.
 هاشمی شاهرودی، فرهنگ فقه، جلد دوم (۸جلد)، قم، موسسه دایره المعارف فقه اسلامی، ۱۳۸۸ه.ش.

مقالات

تفقدی اسراری، حسین، «تاریخچه پول و روند تکاملی آن»، فصلنامه تاریخ پژوهی، شماره ۵۴، ۱۳۹۲ه.ش.

موسوی بجنوردی، سید محمد، حسینی نیک، سید عباس، «ماهیت ملک و مالکیت در اموال فکری با رویکردی به نظر امام خمینی(س)»، پژوهشنامه متین، دوره ۱۷ شماره ۶۷، تابستان ۱۳۹۴ه.ش.

منابع لاتین

Schueffel, Patrick The Concise Fintech Compendium. Fribourg, School of Switzerland. 2017, P.8 Management Fribourg,
 Allison, Ian "If Banks Want Benefits of Blockchains, They Must Go Permissionless". International Business Times. ,12 September 2015, At:
<https://www.ibtimes.co.uk/nick-szabo-if-banks-want-benefits-regular-money>
 Visited at: 20/12/2020 [blockchains-they-must-go-permissionless-1518874](https://www.coinbase.com/learn/how-is-cryptocurrency-different-from-regular-money)
<https://www.coinbase.com/learn/how-is-cryptocurrency-different-from-regular-money>. Visited at: 12/03/2020
<https://www.quora.com/What-is-the-difference-between-currency-and-money>. Visited at: 10/10/2020